PERSPECTIVE ASUPRA TIPOLOGIEI TEXTELOR

Pleşca (Ciudin) Galina, master în filologie, doctorandă, lector
Departamentul Limba Englezăși Limba Franceză Specializate, USM

The multidimensional character of text has generated an increased interest among linguists over the last decades. Text and textology have become important research directions and as a result, today we have text linguistics, another branch of general linguistics. Despite this, the multitude of contradictory opinions on text and textuality gives rise, in its turn, to yet another branch of text linguistics and exactly to text typology (classification). The present study, therefore, aims at investigating and presenting the existing criteria for text classification as well as the varied terminology used by various specialists in the field, such as Adam J. M., Biber D., Trosborg A., Werlich E., Hatim B. and Mason I., de Beaugrande D. and Dressler W., etc.

Keywords: text, discourse, textuality, genre, type, communicative event

Fiind obiect de studiu al retoricii, stilisticii și teoriei literare, textul, prin complexitatea sa, a atras atenția lingvisticii abea în a doua jumătate al secolului trecut, iar începând cu anii șaptezeci ai aceluiași secol, începe să se contureze o nouă direcție și o nouă ramură a lingvisticii și anume lingvistica textului. Dat fiind caracterul multidimensional al textului, putem cu certitudine susține că fiecare studiu întreprins de lingviști pe marginea definirii textului ne propune câte o nouă definiție sau cel puțin le extinde pe cele existente în așa măsură încât să cuprindă și alte dimensiuni mai puțin studiate până la acel moment. ***Textul ca produs al actului de vorbire*** reprezintă una dintre aceste dimensiuni recente care de fapt, îi obligă pe lingviștii moderni *„să se aventureze – bineînțeles cu toate riscurile și erorile într-o discuție trasată de conceptul text-discurs"* [1, p.11]. Pentru a evita neînțelegerile pe marginea dihotomiei text-discurs, noi vom adopta interpretarea lui E. Coșeriu care susține că textul și discursul sunt concepte complementare, discursul făcând referire la procesul de emitere a cuvintelor într-o situație comunicativă, iar textul, la produsul sau rezultatul acestei activități.

Potrivit lui Bell, un text luat separat seamănă cu alte texte și tocmai această asemănare îl ajută pe cel care prelucrează textul sa-l „înțeleagă". Prin urmare, fiecare text individual este o *exemplificare* – o realizare a unui tip (de text) care stă la baza textului respectiv [2, p.216]. Și atunci, dat fiind fapt că noțiunea de tip de text reprezintă o arie atât de vastă încât însumează un șir enorm de varietăți ale formelor textuale, ne întrebăm, ce este totuși un tip de text?

De Beaugrande și Dressler susțin că problema tipologiei textelor, i.e. sistematizarea și clasificarea modelelor actelor de comunicare ale limbii, este o provocare serioasă pentru tipologia lingvistică. Ei sunt de părere că un tip de text este un set de algoritmi euristici pentru producerea, anticiparea și prelucrarea ocurențelor textuale și în consecință funcționează ca un factor important al eficienței, eficacității și exactității. Însă noțiunea de tip ca și noțiunea de text abia de poate oferi o linie absolută de demarcare între ceea ce poate servi drept tip de text și ceea ce rămâne la periferie. Condițiile comunicării sunt pur și simplu prea diverse ca să permită o astfel de categorizare/clasificare riguroasă. [4, p.182]. Dificultatea mai constă și în faptul că tipologia textului nu este legată de „SISTEME VIRTUALE..., de potențialul abstract al limbilor, [ci]… de SISTEME REALE în cadrul cărora s-au facut deja selecțiile și s-au luat dedecizii" și, mai mult, o astfel de tipologie „trebuie să fie corelată cu tipologii ale acțiunilor și situațiilor ce caracterizează discursul" [2, p.216].

Hatim și Mason susțin că tipurile de text reprezintă un cadru conceptual care ne permite să clasificăm textele în funcție de intențiile comunicării și care, în ansamblu, servesc unui scop rhetoric [5, p.140]. Potrivit lui Biber, un tip de text se bazează pe caracteristicile interne, lingvistice ale textelor și nu trebuie confundat cu genul care se bazează pe caracteristicile externe, nelingvistice și „tradiționale". Genul, în acest caz, este definit ca o categorie care include o serie de criterii externe precum auditoriul, scopul, tipul de activitate, astfel facându-se refreire la o grupare convențională de texte, cultural recunoscută care se bazează mai degrabă pe utilizare decât pe formă. Dacă luăm careva texte, diferite din punct de vedere lingvistic, din cadrul unui anumit gen vom observa că ele vor reprezenta diferite tipuri de texte și analogic dacă luăm careva texte, asemănătoare din punct de vedere lingvistic, dar din diferite genuri vom observa că ele vor avea trăsături comune si vor reprezenta un singur tip de text [3, p. 6]. Prin urmare, observăm că termenul de ***gen*** face referire la un anumit tip de text care are un loc și un scop specific în sistemul comunicațional și nu trebuie confundat cu tipul de text care ierarhic este mai sus.

În mod tradițional, de mai mult de 2000 de ani, clasificarea textelor se făcea în baza categoriilor sau modelelor retorice. Cele patru tipuri de bază: argumentația, explicația, povestirea și descrierea ofereau un cadru suficient pentru identificarea unui text, însă M. Bahtin a fost

primul care a considerat că această clasificare nu este suficient de cuprinzătoare și a pledat pentru necesitatea unor clasificări tipologice.

Cât privește tentativele de clasificare și de a propune o tipologie a textelor se poate spune că acestea sunt multe și foarte diferite. Tipurile de texte și problemele ce țin de ele au atras atenția multor lingviști și retori printre care putem sa-i menționăm pe cei mai cunoscuți cum ar fi, Werlich (1976), de Beaugrande și Dressler (1981), Newmark (1988), Biber (1989), Hatim și Mason (1990), și desigur Adam (2009). Ei au propus definiții diferite pentru noțiunea de tip de text deoarece ei s-au concentrat pe diferite aspecte ale materiei și în consecință, acestea sunt variate, în funcție de cum ei abordează un text anumit. Cu toate acestea, se poate observa că modul de abordare nu este întru totul independent.

Werlich, în 1976, identifică cinci tipuri de texte bazate pe proprietățile cognitive și retorice ale unei secvențe de text: descrierea, povestirea, explicația, argumentația și instrucția. Textele descriptive se concentrează pe relații și fenomene factuale în spațiu, i.e. diferențierea și interacțiunea percepțiilor în spațiu; textele narative se concentrează pe relații și fenomene factuale în timp, i.e. diferențierea și interacțiunea percepțiilor în timp; textele explicative se concentrează pe comprehensiunea conceptelor generale prin diferențiere aplicând metoda analizei și sintezei; textele argumentative se concentrează pe relațiile de scop dintre conceptele fenomenelor, i.e. evaluarea relațiilor dintre și între concepte prin extragerea asemănărilor, deosebirilor și modificărilor. Instrucțiile, o categorie suplimentară la cele clasice, menționate mai sus, se concentrează pe acele tipuri de texte care îl instructează pe X ce să facă, i.e. planifică comportamentul viitor cu opțiuni *(reclame, recete)* sau fără opțiuni *(contracte, legislații)*.

Spre deosebire de Werlich, de Beaugrande și Dressler au propus o clasificare în baza funcției textului sau mai degrabă al limbajului. Ei clasifică textele în șapte tipuri: descriptive, narative, argumentative, științifice, didactice, literare și poetice și susțin că aceste tipuri realizează funcții prevăzute și specifice iar prin aceasta contribuie la procesul comunicării sociale și umane.

Hatim și Mason, ca și de Beaugrande și Dressler propun o clasificare bazată pe proprietățile cognitive și retorice. Ei clasifică textele în: explicative, argumentative și instructive dar subdivizează textele explicative în: descriptive, narative și conceptuale. Dacă atragem atenția, atunci vom observa că ambele abordari au tangențe comune, iar clasificarile propuse nu sunt tocmai dezvoltate întrun mod independent.

Newmark propune să divizăm toate textele în trei categorii mari: literare, instituționale și științifice. Textele științifice vor include toate domeniile științei și tehnologiei dar vor tinde să se fuzioneze cu cele instituționale în sfera științelor sociale. Textele literare se vor diferenția de celelalte texte ca fiind mai importante prin aspectul conotativ și imaginativ pe care-l aduce cititorului vis-a-vis de denotațiile factuale pe care le invocă textele instituționale și științifice. Cu toate acestea, în scopul traducerii Newmark recurge la o altă clasificare, și anume la clasificarea bazată pe criteriul funcțiilor limbii adaptată și adoptată de la Jakobson și Buhler: funcţia referenţială, numită şi cognitivă sau denotativă, funcţia expresivă sau emotivă, funcţia conativă, funcţia metalingvistică, funcţia fatică şi funcţia poetică [6, p. 39-44].

În 1992, Adam susține că „ ipoteza existenței unui număr restrâns de tipuri secvențiale de bază – tipuri monogerate, narativ, descriptiv, argumentativ și explicativ, precum și tipul poligerat, dialogal – are drept scop să teoretizeze într-o manieră unificatoare eterogenitatea compozițională a discursurilor” [1, p. 10]. După cum observăm, Adam analizează cinci tipuri de texte, dar le grupează în două categorii de bază mari, tipuri de texte monogerate și tipuri de texte poligerate.

În concluzie, putem spune că tipurile de texte nu sunt în exclusivitate categorii aristoteliene definite în funcție de proprietățile sale definitorii și distinctive aranjate într-o taxonomie. Ele sunt categorii radiale cu margini neclare și cu exemple atât centrale cât și periferice denotând tipuri culturale care aparțin diferitor domenii experimentale și structurate

potrivit proprietăților generale. Studierea tipurilor de text/discurs este foarte importantă deoarece descrierea, clasificarea și analiza genurilor/tipurilor de discurs/text ne ajută în cel mai direct mod să înțelegem mai bine activitatea comunicativă iar textul până la urmă rămâne a fi „un eveniment cu caracter comunicativ în care se pot regăsi cele șapte standarde ale textualității. Dacă există un singur standard căruia textul nu i se conformează, el își pierde caracterul comunicativ. Prin urmare, orice text care nu este comunicativ este considerat a fi un non-text ” [4, p. 182].

Tipologia textelor se ocupă în mare măsură de identificarea criteriilor ce conduc la o clasificare/tipologie a textelor sau a tipurilor de texte/claselor de texte sau a genurilor. În dependență de criteriul adoptat, textele pot fi scrise sau orale, oficiale sau neoficiale, literare sau informative, subiective sau obiective și încă multe alte forme de diviziuni dihotomice.

După scopul comunicării textele pot fi: descriptive, narative, informative și argumentative, fiecare tip de text conținând într-o măsură mai mică sau mai mare o anumită cantitate de informații, iar după stilul în care sunt redactate textele pot fi: beletristice, științifice, juridic-administrative, publicistice, eseistice și epistolare.

Prin urmare, această multitudine de abordări și interpretări ne permite să susținem că astăzi încă nu există o părere unanimă privitor la clasificarea textelor. Elaborarea unei metodologii exhaustive și aplicabile la clasificarea textelor rămâne o provocare pentru lingvistica textului, stilistică și retorică.

Bibliography:

1. Adam, Jean-Michel (2009) – *Textele: tipuri şi prototipuri,* trad. Crstina Stanciu, Iaşi:Institutul European, p. 254
2. Bell, R. T. (2000) – *Teoria și practica traducerii,* trad. Cătălina Gazi, Iași: Polirom, p. 312
3. Biber, D. (1989) – *A typology of English texts,* Linguistics, 27(1), 3-43. Retrieved March 2017 from https://www.degruyter.com/view/j/ling.2013.51.issue-jubilee/ling-2013-0040ad.pdf
4. De Beaugrande, R. and Dressler, W. (1981) – *Introduction to Text Linguistics,* London: Longman, p. 270
5. Hatim, B & Mason, I. (1990) – *Discourse and the Translator,* London: Longman, p. 258
6. Newmark, P. (1988) – *A Textbook of Translation,* Prentice Hall, p. 292
7. Trosborg A. (1997) – *Text typology and translation,* Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, p. 348